

*Козленко В. Г.,
здобувач кафедри адміністративного права
Інституту права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом*

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Анотація. У статті з'ясовано зміст понять «повноваження», «компетенція» та їх співвідношення; встановлено компетенцію, права та обов'язки Національного антикорупційного бюро України; здійснено класифікацію основних прав та обов'язків вказаного органу.

Ключові слова: права, обов'язки, повноваження, компетенція, Національне антикорупційне бюро України, класифікація.

Постановка проблеми. Національне антикорупційне бюро України відрізняється від інших юридичних осіб публічного права своїм правовим статусом, зокрема функціями та сферою діяльності. Завданням вказаного органу є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та становлять загрозу національній безпеці. Названі завдання реалізуються Національним антикорупційним бюро України шляхом застосування власних повноважень, визначених відповідним законодавством.

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені правам та обов'язкам Національного антикорупційного бюро України, що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу даного питання обумовлює важливість та своєчасність даної статті.

Деякі питання повноважень, прав та обов'язків правоохоронних органів досліджували такі науковці, як: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, О.В. Баулін, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, В.К. Колпаков, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, В.Я. Тацій, В.М. Тертишник та інші. Однак права та обов'язки Національного антикорупційного бюро України, а також їх класифікація ще не досліджувалися. Відтак слід здійснити дослідження новітніх нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вказаного органу.

Метою статті є класифікація прав та обов'язків Національного антикорупційного бюро України. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: з'ясувати зміст понять «повноваження», «компетенція» та їх співвідношення; встановити компетенцію, права та обов'язки Національного антикорупційного бюро України; здійснити класифікацію основних прав та обов'язків вказаного органу.

Виклад основного матеріалу. В структурі адміністративно-правового статусу органу державної влади особливе місце посідають такі його елементи, як права, обов'язки, повноваження та компетенція. Не виключенням є і правовий статус Національного антикорупційного бюро України. Крім того, повноваження та компетенція органів влади займають досить значне за обсягом місце в чинному законодавстві. У зв'язку з цим необхідно визначити повноваження та компетенцію Національного антикорупційного бюро України.

За визначенням, що надається у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, повноваження – це право, надане кому-небудь для здійснення чогось; у множині – права, надані особі або підприємству органами влади [1, с. 1000].

Як зазначає Ю.С. Шемшученко, повноваження – це сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій. Обсяг повноважень конкретних державних органів та їхніх посадових осіб залежить від їхнього місця в ієрархічній структурі відповідних органів. Термін «повноваження» близький за своїм значенням до терміну «компетенція» [2, с. 639].

Відтак необхідно розглянути поняття «компетенція». Зокрема, як підкреслює Д.М. Бахрах, предмети відання – це підвідомчість, правове закріплення кола об'єктів, предметів, справ, на які поширюються владні повноваження [3, с. 28]. Подібних поглядів дотримується ряд учених-адміністративістів, однак, на наш погляд, доцільно розглянути й інші точки зору.

На думку С.І. Ожегова, компетенція – це коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чітких повноважень, прав [4, с. 289]. Аналогічне тлумачення компетенції наведено в Радянському енциклопедичному словнику: компетенція (від лат. *compete* – добираюся, відповідаю, підхожу) – коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; знання і досвід у певній галузі [5, с. 613]. У Новітньому енциклопедичному словнику компетенція визначається, як коло повноважень якого-небудь органа, посадової особи; коло питань, в яких конкретна особа має знання, досвід [6, с. 595]. У тлумачному словнику сучасної російської мови під компетенцією розуміють коло питань, явищ, в яких дана особа авторитетна, має досвід, знання; коло повноважень, галузь належних для виконання ким-небудь питань, явищ [7, с. 358]. У Новому тлумачному словнику української мови слово «компетенція» трактується, як добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи [8, с. 874; 9, с. 23].

На думку деяких науковців, зміст і обсяг компетенції зумовлюється місцем, яке займає той чи інший орган або посадова особа у системі органів влади. Обсяг компетенції свідчить про ступінь самостійності та відособленості окремого органу в системі всього апарату, про певну самодостатність його владної діяльності. На думку дослідників – це ключове поняття публічного права, ядро конституційних і управлінських рішень [10].

В юридичній літературі дискусія ведеться переважно з приводу категорій «повноваження», «компетенція», і «функції» органу виконавчої влади. Одні вчені ототожнюють повноваження і компетенцію органу, визначаючи останнє, як «сукупність повноважень чи прав органу держави» [11, с. 147], інші вважають повноваження і функції складовими компетенції ор-

гану держави, зазначаючи, що компетенція органів державного управління – це юридичне вираження сукупності функцій і повноважень органу у відповідній сфері суспільного життя» [12]; треті під повноваженням органу виконавчої влади розуміють «сукупність прав і обов'язків» [13, с. 158], четверті – не тільки права й обов'язки, але і певну сферу діяльності органу – «коло завдань» [14, с. 32; 15, с. 21], п'яті – «предмети його відання» [16, с. 19–22; 17, с. 101].

Враховуючи наведені погляди, відзначимо, що компетенція становить сферу діяльності органу державної влади. Повноваження передбачають конкретні можливості органу державної влади щодо виконання покладених на нього функцій у рамках визначеної компетенції. Оскільки діяльність органів державної влади ґрунтується на принципі «дозволено те, що не заборонено», то сфера їх діяльності, тобто компетенція, повинна мати певні межі. Такими межами виступають повноваження, які не допускають пересікання сфер діяльності кількох органів державної влади, чим сприяють уникненню подвійного впливу на однорідні суспільні відносини.

На нашу думку, компетенцією Національного антикорупційного бюро України є попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Так, законодавцем охарактеризовано сферу діяльності досліджуваного органу із застосуванням бланкетної норми, що відсилає до підслідності.

Повноваження досліджуваного органу сформульовані через перелік його прав та обов'язків.

Варто погодитися з Т.О. Карабін, що владні повноваження органу чи посадової особи виступають, зазвичай, як «право-обов'язки». Проте це не означає, що можна не проводити різниці між ними. Права і обов'язки в межах компетенції мають відносно самостійний характер. При здійсненні управлінської діяльності орган отримує можливість самостійної оцінки ситуації і прийняття рішень для вжиття відповідних заходів. Права дають органам влади можливість вибору при вирішенні того чи іншого питання, тобто, самостійно оцінити ситуацію, і якщо вона (ситуація) є такою, що потребує втручання органу влади, то виконати свій обов'язок і здійснити це втручання. Обов'язки ж не передбачають можливості вибору, а жорстко регламентують діяльність органу у тій чи іншій ситуації. Якщо у першому випадку орган повинен оцінити ситуацію і у відповідності до неї діяти, то тут ситуація вже ніби «оцінена» нормативно, і чітко визначений спосіб, у який повинен діяти орган [18, с. 33].

Згідно зі ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Національне бюро зобов'язане: 1) здійснювати оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів; 2) взаємодіяти з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків; 3) здійснювати інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро; 4) забезпечувати особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях; 5) забезпечувати на умовах конфіденційності та добровільності

співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення; 8) інші [19].

Зазначені обов'язки можна об'єднати у такі групи: 1) правоохоронні; 2) захисні; 3) інформаційно-аналітичні; 4) взаємодії та співпраці (внутрішньодержавні та міжнародні).

У відповідності до ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» вказаному органу та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

1) заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, що затверджується начальником відповідного підрозділу Національного бюро, та здійснювати на підставах і в порядку, установлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

2) за рішенням директора Національного бюро, погодженим із прокурором, витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, та інших кримінальних правопорушень, які не відносяться до його підслідності, але можуть бути використані з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

3) витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном;

4) ознайомлюватися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом;

5) на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

6) здійснювати співробітництво з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності та конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень;

7) за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

8) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створювати інформаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

9) здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування на підставі законів та міжнародних договорів України;

10) виступати як представник інтересів держави під час розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ про розшук, арешт, конфіскацію та повернення в Україну відповідного майна, захист прав та інтересів держави з питань, які стосуються виконання обов'язків Національного бюро, а також залучати з цією метою юридичних радників, зокрема іноземних;

11) інші [19].

Названі права Національного антикорупційного бюро України можна класифікувати за такими критеріями:

1) за стадією кримінального процесу: а) у сфері оперативно-розшукової діяльності; б) на етапі досудового розслідування; в) на етапі судових проваджень; г) при виконанні судових рішень тощо;

2) за змістом діяльності: а) інформаційно-аналітичні (збирання та аналіз інформації); б) забезпечувальні (щодо доказів); в) взаємодії та співпраці; г) усунення причин та умов корупційних правопорушень; г) судові (щодо визнання угод недійсними, представництва держави в іноземних органах); д) правоохоронні.

Висновок. Дослідження співвідношення прав та обов'язків Національного антикорупційного бюро України дозволяє констатувати їх достатнє співвідношення. Тобто, для виконання обов'язків зазначений орган наділений достатнім обсягом прав у сфері запобігання корупційним правопорушенням.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.
3. Бахрах Д.Н. Административное право: учебник для вузов. – М.: изд-во БЕК, 1996. – 368 с.
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70 000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1990. – 917 с.
5. Советский энциклопедический словарь. – 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия. – 1984. – 1600 с.
6. Новейший энциклопедический словарь. М.: изд-во АСТ; изд-во «Астрель»; ООО «Транзиткнига». – 2004. – 1424 с.
7. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка / Под ред. Н.Ф. Татьянченко. – М.: Альта-Пресс, 2005. – 1216 с.
8. Новый тлумачний словник української мови (у трьох томах). – Том 1, А–К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – Київ, вид-во «АКОНІТ», 2006. – 926 с.

9. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23–30.
10. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции. – М. – 2001.
11. Лепешкин И.А., Ким А.И. Мишин Н.Г., Романов П.И. Курс советского государственного права. – М.: Госюриздат, 1962. – Т. 2. – 591 с.
12. Атаманчук Г.В. Государственное управление: проблемы методологии правового исследования. – М.: Ю. Л., 1975. – 239 с.
13. Лазарев Б.М., Топорнин Б.Н., Шафир М.А. Органы Советского общенародного государства. – М.: Наука, 1977. – 343 с.
14. Мицкевич А.В. Субъекты советского права. – М.: Госюриздат, 1962. – 211 с.
15. Шеремет К.Ф. Вопросы компетенции местных Советов // Советское государство и право. – 1965. – № 4. – С. 17–28.
16. Кузнецов И.Н. Компетенция высших органов власти и управления СССР. – М.: Юридическая литература, 1969. – С. 19–22.
17. Зьолка В.Л. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері оборони: дис. канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.Л. Зьолка. – Київ, 2004. – 217 с.
18. Карабін Т.О. Співвідношення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: теоретичні і практичні питання: дис. канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т.О. Карабін. – Ужгород, 2007. – 202 с.
19. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2472.

Козленко В. Г. Классификация прав и обязанностей Национального антикоррупционного бюро Украины

Аннотация. В статье выяснено содержание понятий «полномочия», «компетенция» и их соотношение; установлена компетенция, права и обязанности Национального антикоррупционного бюро Украины; осуществлена классификация основных прав и обязанностей указанного органа.

Ключевые слова: права, обязанности, полномочия, компетенция, Национальное антикоррупционное бюро Украины, классификация.

Kozlenko V. Classification of rights and obligations of National Anti-Corruption Bureau of Ukraine

Summary. The article clarified meaning of «authority», «competence» and their value; established competence, rights and duties of National Anti-Corruption Bureau of Ukraine; classification of fundamental rights and duties of said body.

Key words: rights, duties, powers, jurisdiction, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, classification.